

NAŠ POGOVOR

Od 26. — 29. 8. je bilo v Gorici mednarodno posvetovanje na temo Etnologija in šola. Na tem posvetovanju so sodelovali tudi člani našega društva, ki so se 1. junija 1982 srečali na pripravljeno-informacijskem sestanku v Ljubljani. Ob tej priliki smo zapisali pogovor s tremi pedagoškimi delavci, ki se poleg svoje stroke (slavistike) ukvarjajo tudi z etnologijo. Na naša vprašanja so odgovarjali prof. **Janez Dolenc** iz Solskega centra „Vojvodina“ v Tolminu, prof. **Vlasta Luštek** iz ljubljanske pedagoške gimnazije in prof. **Rozina Pavše**, pedagoški delavec v Domu srednjih šol v Ljubljani.

Pogovor je pripravil urednik Glasnika.

Etnologija v naših šolah ni samostojen predmet. Vendar pa so etnološki problemi prisotni pri drugih predmetih. (Zgodovina, zemljepis, spoznavanje družbe, slovenščina itd.) Ali učni načrt predmeta, ki ga poučujete, upošteva in zajema tudi etnološko problematiko? Če jo, katero?

J. Dolenc: Na oddelkih usmerjenega izobraževanja v šolskem centru „Vojvodina“ v Tolminu, kjer poučujem slovenski jezik in književnost, učni načrt zajema etnološko problematiko le v zvezi z ljudskim slovstvom v prvem letniku. Seveda pa zavisi od učitelja, ali je ta tema bolj ali manj temeljito obdelana in morda celo malce razširjena še na socialno in materialno ljudsko kulturo.

V. Luštek: Učni načrt za slovenski jezik — književnost upošteva etnološko problematiko. Konkretno pri obravnavi ljudskega slovstva in pri interpretaciji literarnih del, ki zajemajo snov iz ljudskega izročila.

R. Pavše: Učni načrt slovenščine, ki sem jo poučevala (zdaj ne poučujem več) zajema etnološko problematiko le v tistem delu, ko načrtuje ljudsko pripovedništvo.

Kako sami vključujete etnologijo pri predavanjih, znotraj učnega načrta? Je to sploh možno?

J. Dolenc: Ker je naša šola predvsem pedagoško usmerjena, je v četrtem razredu družboslovne smeri dodana ena ura slovenščine, ki jo učitelj lahko izkoristi v glavnem po lastni presoji. Jaz sem v teh urah z učenci predelal ves Novakov učbenik o slovenski etnologiji. Mislim, da ta čas ni bil zapravljen in da je pomembno, da bodoči pedagogi dobijo osnovno etnološko znanje v šoli.

V. Luštek: Seveda je možno. Ob ljudskem slovstvu jih seznanim z ljudskimi glasbami (Z. Kumer — Slovenska ljudska glasbila — godci), s problematiko zbiranja ljudske pesmi (zbirke), z rezijanskim ljudskim izročilom (Matičev) in z narečnimi izrazi; pri obravnavi določenih literarnih del avtorjev z obrobni pokrajin (Voranc, Kosmač itd.), jih seznanim z izrazi, ki se nanašajo na materialno in socialno kulturo pokrajine.

R. Pavše: Etnologijo sem vključevala ob snovi ljudsko pripovedništvo, razširila sem na ljudsko umetnost sploh in učence seznanila z znanostjo — etnologijo. Etnologijo bi bilo možno vključevati še pri zgodovini, zemljepisu, gospodinjstvu, tehničnem pouku.

Kako je v vključevanju etnologije v pouk izven učnih načrtov?

J. Dolenc: Izven učnih načrtov so nekatere možnosti za vključevanje v pouk. Nekaj možnosti je z referati, nekaj je mogoče vključiti v razredne ure, organizirati svobodne dejavnosti in v ta namen vsaj delno izkoristiti tudi ekskurzije.

V. Luštek: Pred dvema letoma na šolo povabili Terlepa, ki sta predstavila ljudska glasbila, letos smo za prve letnike organizirali obisk razstave v muzeju — Kultura Krasa. Člani krožka OZN so predstavili predmete materialne kulture, tretji in četrti letniki pa so šli v Goričane.

R. Pavše: Izven učnih načrtov bi se lahko etnologija vključila v prostočasovne dejavnosti, krožke, v mladinsko

literaturo (Pionirski list je imel razpisano temo iz etnologije pred dvajsetimi leti, kot tekmovanje — Pionirske igre).

Kje so možnosti, da učenec dobi nekaj spoznanj o etnologiji. (Svobodne dejavnosti, krožki)? Ali taki krožki pri vas obstajajo?

J. Dolenc: Na šoli delam že 25 let, vendar v tem času na šoli ni bilo etnološkega krožka, a se je vseeno ves čas delalo na področju etnologije. S krožki je znana težava: sprva je kup ljudi, potem vedno manj in nazadnje ostaneš sam. Jaz sem raje ubiral druge poti, da sem učence aktiviral v tej smeri.

V. Luštek: Tovrstnega krožka pri nas ni. Nekateri učenci samoiniciativno segajo po etnološki literaturi, ki jim je dostopna v šolski knjižnici.

R. Pavše: Pri nas zadnja leta takih krožkov ni bilo.

Kako seznanjate učence z etnološkimi problemi? Kaj delate, kje in kako, da etnološka problematika prihaja v zavest učencev?

J. Dolenc: Etnološko problematiko neprisiljeno vključujem v pouk in posebno samostojno delo, v zbiranje etnološkega gradiva na terenu, potem pa na objavo pomembnejšega novoodkritega gradiva v šolskem glasilu.

V. Luštek: Z dejavnostmi, ki sem jih omenila pri tretjem vprašanju.

R. Pavše: Ob priložnostih, ob snovi, ki to dopušča.

Se vaša šola ali vi osebno povezuje z etnološkimi ustanovami, kot so pokrajinski in centralni muzeji, arhivi, Inštitut za slovensko narodopisje ... itd? Obiskujete z učenci etnološke razstave in se o njih pogovarjate? Usmerjate učence k raziskovanju lokalne kulture, narečij, ustnega izročila in sploh ljudske kulture? Kako? Kako (naj) se šola vključuje v raziskave kulturne dediščine?

J. Dolenc: Ves čas sem v stiku z Inštitutom za slovensko narodopisje pri SAZU. Del zbranega gradiva smo tudi tja poslali; žal ima inštitut premalo ljudi za raziskovanje tega gradiva. To je zelo zapostavljena ustanova, potisnjena na podstrešje SAZU.

V. Luštek: Kolikor vem, ni šola povezana z nobeno imenovano ustanovo. Letos smo obiskali dve razstavi. Ena dijakinja pa se je odločila za etnološko temo, ko se je prijavila na tekmovanje Znanost mladini; lotila se je teme s področja materialne kulture svojega kraja.

— Prepričana sem, da bi bilo možno učence bolj sistematično uvajati v spoznavanje ljudske kulture v okviru kulturnih in naravoslovnih dni, ki so predpisani v usmerjenem izobraževanju.

— Filozofska fakulteta, PZE za etnologijo, naj bi pripravila okvirni program in navodila za profesorje, za učence pa razpisala (manj zahtevne) teme za različna tekmovanja. Oprosti, to je že predlog, ne odgovor!

R. Pavše: Etnološko razstavo (stalno zbirko) smo obiskali enkrat na leto. Z učenci v Borovnici sem izdala zbornik ljudskega izročila.

Kakšen je odziv učencev na morebitne raziskave ljudske kulture?

J. Dolenc: Za prve letnike je ob obravnavi ljudskega slovstva zbiranje etnološkega gradiva obvezno. Vsak učenec mora zbrati 4 strani formata A4 kot minimum. To delo tudi ocenim in zato se učenci resno trudijo. Dam jim vse potrebne napotke za znanstveno uporaben zapis. Odziv učencev je različen, nekateri opravijo nalogo bolj za silo, mnogi pa se ob samem delu navdušijo in pripravijo obsežne zbirke, opremljene s skicami, fotografijami, včasih tudi z lepimi ilustracijami pripovedi. Nekateri prinesejo kasete s posnetki ljudskih pesmi in ljudskih godcev, neka učenka je celo prinesla ulitke v zvezi z novoletnim vlivanjem svinca in z opisom, kaj vsak ulitek pomeni za prihodnost.

(Nadaljevanje z 42. strani)

V. Luštek: Minimalen!

R. Pavše: Učenci so bili za take raziskave navdušeni.

Etnološka preučevanja pri rednem pouku ali v krožkih so za naše razmere nekaj specifičnega. Kakšne so posebnosti takega šolskega etnološkega dela v primerjavi z drugimi etnološkimi raziskavami? Ali na kratko: kaj šola sploh lahko stori za dvig „etnološke zavesti“ pri učencih? In katere stvari to delo ovirajo?

J. Dolenc: Naše etnološko delo je bilo doslej v glavnem zbiranje, raziskovanje pa le v okviru gibanja Znanost mladini, kjer smo doslej obdelali temi: Običaji v Tolminskem Lomu in Znamenja na Tolminskem. Avtorica prve razprave se je tudi usmerila v študij etnologije. V primerjavi z drugimi etnološkimi raziskavami so raziskave učencev v lokalnem okviru zelo bogate, čeprav na nižjem strokovnem nivoju.

V. Luštek: Najprej bi bilo treba učitelje nekaterih predmetov (zgodovina, zemljepis, slovenščina, glasba) seznaniti s predmetom in njegovo problematiko in jim dopovedati, da ima etnologija pomembno mesto tudi pri vzgoji nacionalne zavesti, ker gre za kulturno dediščino naroda.

Delo pa ovirajo prenatrpani učni načrti, mnoge izvenšolske dejavnosti, pomanjkanje ustreznega kadra in morada časa.

R. Pavše: V šoli lahko navdušuje učenca za etnološko delo samo ljubitelj ali strokovnjak iz tega področja. Otroško delo ni za raziskave popolnoma zanesljivo. Šola pa bi lahko veliko storila za dvig etnološke zavesti. Pri kmečkih otrocih iz spoštovanja do tradicije (tudi iz ponosa) pri meščanskih otrocih pa iz želje za drugačnostjo vsakdanjega življenja. To delo pa ovira prevelika natrpanost šolskih programov in pomanjkanje strokovnjakov na šolah.

Kakšen pomen daje šola (šolska zakonodaja) etnološkim raziskavam in ohranjanju kulturne dediščine?

J. Dolenc: Šolska zakonodaja daje na stopnji srednje šole etnološkim raziskavam premalo pomena, na stopnji osnovne šole je zaradi domoznansva (Naš kraj včeraj ... itd.) dosti bolje.

V. Luštek: V samoupravnih aktih ni omenjena etnološka dejavnost.

R. Pavše: Šolska zakonodaja ne upošteva etnologije.

Si lahko predstavljate šolo kot izvir in sredstvo etnoloških raziskav? To naj bi šola tudi bila. Če ni, zakaj ni? Je celotno delo res prepuščeno le zagretosti in iznajdljivosti posameznih učiteljev?

J. Dolenc: Šola je lahko sredstvo in izvir etnoloških raziskav. V letošnjem šolskem letu smo z učenci usmerjenega izobraževanja gostinske smeri pričeli z raziskavo ljudske prehrane v severnoprimorski regiji. Raziskavo bomo prijavili občinski raziskovalni skupnosti in jo bomo poglobili z mnenji gostinskih strokovnjakov. Ker se naša občina vedno bolj turistično razvija, bo iz teh raziskav lahko nastal priročnik ljudskih jedi za domače gostince, za kmečki turizem itd. Pobudo za to delo sem pa res dal sam in ne šola kot taka.

V. Luštek: Ne razumem vprašanja.

R. Pavše: Šolo si predstavljam kot vir in sredstvo etnoloških raziskav, a to ni. Vzrok je v tem, da se etnologi doslej niso organizirali v tej smeri.

Kaj bi se po vašem mnenju dalo narediti, če šola, učni načrti in učbeniki ne upoštevajo etnološke problematike in če se šola (na široko) pomena teh raziskav ne zaveda? Ali se jih?

J. Dolenc: Šola ima danes zaradi neprestanih reform toliko nalog in problemov, da na etnologijo vedno pozabljamo, čeprav je etnologija pravzaprav način našega življenja, torej nekaj univerzalnega. Treba si bo prej ali slej vzeti čas zanjo in jo vedno bolj vključevati v šolske

dejavnosti. Sicer pa je pri nas šolsko vodstvo (posebno predstojnik Danilo Zega kot etnolog-zgodovinar) zelo naklonjen etnologiji, prav tako se je nedavno zanjo močno zavzela mladinska organizacija.

V. Luštek: Učni načrt za slovenski jezik delno upošteva etnološko problematiko. Vse je odvisno od posameznega učitelja in njegove zavesti.

P. Pavše: Etnologi naj se dogovorijo z ljudmi, ki sestavljajo učne načrte, ki urejajo in usmerjajo mladinsko periodiko, pripravijo naj seminar za učitelje (enkrat za učitelje splošnega pouka, drugič za učitelje slovenščine, zgodovine itd.). Na strokovnih aktivih slovenščine, zgodovine ali zemljepisa večkrat manjka snovi in tem za predavanje. Ponudi naj se etnolog s svojo temo, izdelano mora imeti tudi metodiko. Poiskati je treba vodje aktivov na posameznih občinah in jim ponuditi predavanje.

Kako bi se dalo etnološko „osvestiti“ učence na vseh stopnjah? Je to v sedanjem trenutku mogoče?

J. Dolenc: Mislim, da je v sedanjem trenutku, podobno kot ekološki, mogoče oblikovati na vseh stopnjah šole tudi etnološki nazor.

V. Luštek: Kot sem že rekla, odvisno je od posameznika, njegove iznajdljivosti, prizadevnosti in zavesti. Oblikovanje etnološkega nazora je tesno povezano z nacionalno zavestjo.

R. Pavše: Tako kot sem prej povedala.

Kaj si obetate od sedanjega usmerjenega izobraževanja, od reformirane osnovne šole? Kaj bo ta reforma doprinesla k spoznavanju etnologije in k enakovredni obravnavi etnoloških problemov?

J. Dolenc: Sedanje usmerjeno izobraževanje je prenapeto in natrpano in zaenkrat malo obeta za spoznavanje etnologije.

V. Luštek: V okviru kulturnih in naravoslovnih dni so za spoznavanje etnologije večje možnosti (organizirani obiski razstav, terenske vaje, ekskurzije). Spodbude pa jaz osebno pričakujem tudi od katedre za etnologijo in sicer v obliki seminarjev in konkretnih predlogov.

R. Pavše: Ne poznam novih učnih načrtov, ker ne poučujem več.

Kot urednika Glasnika me zanima, če Glasnik dobiva tudi vaša šola. Kdo ga bere? Kaj Glasnik nudi učitelju, ki se zavzema za vključevanje etnologije v šolski pouk? Kaj lahko Glasnik pri tem še stori?

J. Dolenc: Glasnik SED šola dobiva, pa tudi trije učitelji smo naročniki. V njem je mnogo etnološko aktualnega, a žal precej neredno izhaja.

V. Luštek: Od 1. 1. 1981 šola ne dobiva več Glasnika, ker ga je odpovedala. Dobili smo letnik 1978, 1979, 1980. Brala sem ga samo jaz.

R. Pavše: Naša šola ni prejela Glasnika. Učitelju pa bi nudil vzpodbude in snov.

M. T.